Management and Applied Research on Employment Generation in Villages and Deprived Areas Open Access

Spring (2026) 1 (1): 53-66
DOI:

ORIGINAL ARTICLE

Identifying Factors Affecting Employment Generation In Active Cooperative Companies Using a Hybrid Approach in Bile Savar County

Amir Lalisarabi[1], Amir Abbas Nasiri[2], Majid Zamahani[3], Seyed Mostafa Haddadi[4], Azam Rajabi[5]

1. Assistant Professor, department of Management, Payame Noor University (PNU), Tehran, Iran.
2. Assistant Professor, department of Management, Payame Noor University(PNU), Tehran, Iran.
3. Associate Professor Professor, department of Management, Payame Noor University (PNU), Tehran, Iran.
4. Assistant Professor, department of Management, Payame Noor University(PNU), Tehran, Iran.
5. Entrepreneurship Instructor, Hazrat Fatemeh Zahra Kar-o-Danesh Technical School, District 9 Department of Education, Tehran, Iran.

Correspondence:
Amir Abbas Nasiri
Email: a_nasiri@pnu.ac.ir

Received: 09 Nov 2026
Accepted: 18 Nov 2026

How to cite:
Lalisarabi, A., Nasiri, A.A., Zamahani, M., Haddadi, S.M. & Rajabi, A. (2026). Identifying Factors Affecting Employment Generation In Active Cooperative Companies Using a Hybrid Approach in Bile Savar County. *Management and Applied Research on Employment Generation in Villages and Deprived Areas*, 1(1), 53-666.
(DOI:)

ABSTRACT

Given the vital importance of the cooperative sector in job creation, identifying the factors affecting this capacity has become more necessary than ever. The main objective of this research was to identify the factors affecting job creation in cooperatives active in Bile Savar County. To achieve this goal, a mixed approach (qualitative and quantitative) was used. In the first stage, using interviews with experts, managing directors, and board members of cooperative companies in Bile Savar County and using a grounded theory approach, the factors affecting job creation in cooperatives were identified. Purposive sampling was used to select samples at this stage, and interviews continued until theoretical saturation was reached. In the qualitative section, 40 subcategories were categorized into 11 subcategories and 4 main categories. Quantitative data were collected by questionnaire and tested using exploratory factor analysis, and finally, the factors affecting job creation in cooperatives were identified. In the second stage, a questionnaire containing the identified indicators was distributed to a sample of CEOs and board members of active cooperative companies in Bile Savar County using a random sampling method, and in this stage, the sample size was finally 70. In order to prioritize the factors affecting employment creation in cooperative companies, Friedman's hierarchical method was used, and the factors identified in the previous stage were prioritized. According to the results obtained, the factors of economic infrastructure, social infrastructure, communication infrastructure, and technical and support infrastructure are effective in employment creation in cooperative companies. Also, prioritizing the factors affecting the development of rural cooperatives showed that social infrastructure with a score of 3.77 has the highest importance, and economic infrastructure, communication infrastructure, and technical and support infrastructure are in the next priorities, respectively.

KEYWORDS

Job creation, government support, technical support, product marketing, initial capital.

Copyright © 2026 The Authors. Published by Payame Noor University.
This work is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International license (https://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/). Non-commercial uses of the work are permitted, provided the original work is properly cited.

مدیریت و پژوهش کاربردی اشتغال‌زایی روستاها و مناطق محروم

سال اول، شماره اول، بهار ۱۴۰۵ (۵۳-۶۶)

DOI:

«مقاله پژوهشی»

شناسایی عوامل مؤثر بر اشتغال‌زایی در شرکت‌های تعاونی فعال با استفاده از رویکرد ترکیبی در شهرستان بیله‌سوار

امیر لعلی سرابی[۱]، امیرعباس نصیری[۲*]، مجید ضماهنی[۳]، سید مصطفی حدادی[۴]، اعظم رجبی[۵]

۱. استادیار گروه مدیریت دولتی، دانشگاه پیام‌نور، تهران، ایران.
۲. استادیار گروه مدیریت دولتی، دانشگاه پیام‌نور، تهران، ایران.
۳. دانشیار گروه مدیریت دولتی، دانشگاه پیام‌نور، تهران، ایران.
۴. استادیار گروه مدیریت بازرگانی، دانشگاه پیام‌نور، تهران، ایران.
۵. هنرآموز کارآفرینی، هنرستان کاردانش حضرت فاطمه الزهرا (س)، اداره آموزش و پرورش منطقه ۹، تهران، ایران.

نویسنده مسئول:
امیرعباس نصیری
رایانامه: a_nasiri@pnu.ac.ir

تاریخ دریافت: ۱۴۰۵/۰۸/۱۸
تاریخ پذیرش: ۱۴۰۵/۰۸/۲۷

استناد به این مقاله:
لعلی‌سرابی، امیر؛ نصیری، امیرعباس؛ ضماهنی، مجید؛ حدادی سید مصطفی و رجبی، اعظم. (۱۴۰۵). شناسایی عوامل مؤثر بر اشتغال‌زایی در شرکت‌های تعاونی فعال با استفاده از رویکرد ترکیبی در شهرستان بیله‌سوار. *مدیریت و پژوهش کاربردی اشتغال‌زایی روستاها و مناطق محروم*، ۱(۱)، ۵۳-۶۶. (DOI:)

چکیده

با عنایت به اهمیت حیاتی بخش تعاون در اشتغال‌زایی، شناسایی عوامل مؤثر بر این ظرفیت بیش از پیش ضرورت یافته است. هدف اصلی این پژوهش، شناسایی عوامل مؤثر بر اشتغال‌زایی در تعاونی‌های فعال در شهرستان بیله‌سوار بود. برای دستیابی به این هدف از رویکرد آمیخته (کیفی و کمی) استفاده شد. در مرحله اول با استفاده از مصاحبه با خبرگان، مدیران عامل و اعضای هیأت‌مدیره شرکت‌های تعاونی شهرستان بیله‌سوار و استفاده از رویکرد تئوری داده‌بنیاد، عوامل مؤثر بر اشتغال‌زایی در تعاونی‌های شناسایی شدند. برای انتخاب نمونه‌ها در این مرحله از نمونه‌گیری هدفمند استفاده شد و مصاحبه‌ها تا رسیدن به اشباع نظری ادامه یافت. در بخش کیفی۴۰ زیر مقوله در قالب ۱۱ مقوله فرعی و ۴ مقوله اصلی دسته‌بندی شدند. داده‌های کمی توسط پرسش‌نامه جمع‌آوری شده و با استفاده از روش تحلیل عاملی اکتشافی مورد آزمون قرار گرفتند و در نهایت عوامل مؤثر بر اشتغال‌زایی در تعاونی‌های شناسایی شد. در مرحله دوم پرسشنامه‌ای که شامل شاخص‌های شناسایی شده بود، بین نمونه‌ای از مدیران عامل و اعضای هیأت‌مدیره شرکت‌های تعاونی فعال شهرستان بیله‌سوار به روش نمونه‌گیری تصادفی توزیع و در این مرحله نیز حجم نمونه در نهایت ۷۰ مورد شد. در ادامه جهت اولویت‌بندی عوامل مؤثر بر اشتغال‌زایی در شرکت‌های تعاونی با استفاده از روش سلسله‌مراتبی فریدمن ایجاد و عوامل شناسایی شده در مرحله قبل، اولویت‌بندی گردیدند. با توجه به نتایج به‌دست آمده عوامل زیرساخت اقتصادی، زیرساخت اجتماعی، زیرساخت ارتباطی و زیرساخت پشتیبانی و فنی بر اشتغال‌زایی در شرکت‌های تعاونی مؤثر است. همچنین اولویت‌بندی عوامل مؤثر بر توسعه تعاونی‌های روستایی نشان داد که زیرساخت اجتماعی با امتیاز ۳.۷۷ دارای بالاترین اهمیت و زیرساخت اقتصادی، زیرساخت ارتباطی و زیرساخت پشتیبانی و فنی به ترتیب در اولویت‌های بعد قرار دارند.

واژه‌های کلیدی

اشتغال‌زایی، حمایت دولت، پشتیبانی فنی، بازاریابی محصولات، سرمایه اولیه.

حق انتشار این مستند، متعلق به نویسندگان آن است. ۱۴۰۵ ©. ناشر این مقاله، دانشگاه پیام نور است.
این مقاله تحت گواهی زیر منتشرشده و هر نوع استفاده غیرتجاری از آن مشروط بر استناد صحیح به مقاله و با رعایت شرایط مندرج در آدرس زیر مجاز است.
Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International license (https://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/)

مقدمه

امروزه بیکاری و اشتغال ناقص، به یکی از معضلات بزرگ جوامع تبدیل گردیده به‌گونه‌ای که حتی کشورهای پیشرفته صنعتی نیز که انتظار می‌رفت به وضعیت اشتغال کامل نزدیک شده باشند، اکنون گرفتار بحران بیکاری کم‌سابقه‌ای شده‌اند. برای کشور ایران مسائل حل نشدنی اشتغال هرروز پیچیده‌تر می‌شود. امروزه بیش از هرزمان دیگر، وابستگی بین ایران در مقوله اشتغال و درآمد حاصل از آن مشهود است به‌گونه‌ای که هر کشوری که بکوشد تا مسائل داخلی اشتغال خود را بی‌توجه به ابعاد بین‌المللی سیاست‌های خویش حل کند نه‌تنها موفق نبوده بلکه در درازمدت، آینده اشتغال کشور خویش نیز به خطر خواهد انداخت. به اعتقاد اکثر کارشناسان، ضرورت دارد همه کشورها، چه غنی و چه فقیر برای استفاده از امکانات و منافع آینده محیط اقتصادی، خود را با محیط متحول اقتصاد بین‌الملل سازگار نمایند (کیاوند، ۱۳۸۵: ۳۳). در قانون اساسی جمهوری اسلامی، بخش تعاون یکی از پایه‌های نظام اقتصادی کشور لحاظشده و جایگاه آن مقدم‌تر از بخش خصوصی ذکر گردیده است. در این قانون ضمن تأکید بر انسان‌محوری اقتصاد و تحقق اهداف عدالت اجتماعی، بر بخش تعاونی تأکید ویژه‌ای شده است، اما متأسفانه هنوز توسعه بخش تعاونی به‌طورجدی موردتوجه قرارنگرفته و عمدتاً به همین‌دلیل تاکنون نتوانسته است به جایگاه و اهداف مورد انتظار قانون اساسی دست یابد. موارد زیر نیز آشکارا بر موضوع پیش‌گفته صحه می‌گذارند: توسعه‌نیافتگی تعاون و فرهنگ آن در جامعه، کارفرمایی مطلق دولت در اقتصاد، وجود انحصارات بخش‌های دولتی و خصوصی، محدودیت فعالیت تعاونی‌ها و محدودیت ورود به برخی بخش‌های خدماتی به‌ویژه بانکداری و بیمه، تکثر قوانین حاکم بر انواع تعاونی‌ها و نارسایی آن‌ها، منسجم‌نبودن تعاونی‌ها در ایران، تعدد مراکز سیاست‌گذاری و تصمیم‌گیری برای تعاونی‌ها، عدم دسترسی آسان تعاونی‌ها به منابع مالی و فیزیکی و امکانات و اطلاعات و بازارها، کافی‌نبودن و نارسایی سیاست‌های حمایتی دولت در اعطای منابع و امکانات عمومی به تعاونی‌ها، محدودیت‌های قانونی برای جذب سرمایه بیشتر در تعاونی‌ها، پایین‌بودن سطح مهارت‌ها و مدیریت و پایین‌بودن سطح توجه به تحقیق و توسعه در فعالیت‌های اقتصادی کشور. مسلماً شناسایی و رفع موانع و محدودیت‌های مذکور می‌تواند در رشد و توسعه فعالیت‌های تمام زیربخش‌های تعاون مؤثر باشد. این مطالعه نیز بر آن است که با بررسی مسائل و مشکلات طرح‌های تعاونی غیرفعال استان حداقل بخشی از مشکلات فوق را موشکافانه و عمیق‌تر شناسایی کند و راهکارهایی جهت فعالیت مجدد تعاونی‌های غیرفعال و نیمه‌فعال و جلوگیری از غیرفعال‌شدن بیشتر پیشنهاد کند (کرباسی و همکاران، ۱۳۸۸: ۶۰).

مروری بر ادبیات

این کلمه معادل Cooperative است، گرچه معنای لغوی آن مشابه تعاون است، ولی ازلحاظ وسعت عمل و نحوه کار و کیفیت با کلمه تعاون متفاوت است و مقصود از تعاونی، شرکت‌ها با سازمان‌هایی هستند که براساس اصول تعاون تشکیل‌شده باشد. اتحادیه بین‌المللی تعاون (ICA) تعاونی را این‌گونه تعریف کرده است: «تشکلی مستقل از اشخاصی که برای رفع نیازها و آمال مشترک اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی خود از طریق یک بنگاه اقتصادی با مالکیت مشترک و تحت‌کنترل دموکراتیک، داوطلبانه باهم متحد شده‌اند.» این تعریف، تأکید می‌نماید که تعاونی‌ها مستقل از دولت هستند و به هیچ‌کس، غیر از اعضا تعلق ندارند. متشکل‌بودن از عده‌ای اشخاص، بدین‌معناست که نه‌تنها افراد حقیقی، بلکه سازمان‌های دارای شخصیت حقوقی هم که ممکن است خودشان دارای عضو باشند، می‌توانند تعاونی تشکیل دهند، متحدشدن داوطلبانه نیز به‌معنای آن است که افراد می‌توانند آزادانه به تعاونی ملحق یا از آن جدا شوند. این موضوع بدان‌معناست که تشکل‌های روستایی با محله‌ای که شامل کلیه افراد ساکن در یک منطقه می‌شوند. اعم از اینکه بخواهند با نخواهند عضو شوند. تعاونی‌های واقعی نیستند، تعاونی‌ها باهدف تأمین نیازهای افراد غیر از خودشان تأسیس شده‌اند. تعاونی به‌شمار نمی‌آیند. تعاونی نمی‌تواند به سمت تأمین نیازهایی برود که مورد تأیید و تصویب اعضاء قرار نگرفته است، چراکه در غیر این‌صورت، از حالت تعاونی خارج می‌شود. در واقع بازتاب شخصیت اجتماعی، تعاونی‌ها را به یک نهاد اجتماعی تبدیل نمی‌کند (ساسیلاواتی، ۲۰۲۵). تعاونی‌ها با توجه به ماهیت دموکراتیک خود از شرکت‌های سهامی متمایز می‌شوند، یعنی در تعاونی حق رأی براساس فرد است که میزان تعداد سهام. در این مفهوم آن‌ها «صرفاً برای سود» فعالیت نمی‌کنند، بلکه درآمد اضافی سود خود را در قالب مازاد برگشتی بین اعضاء توزیع می‌کنند. (مالکی و یوسفی، ۱۳۹۵: ۱۱۵).

شرکت تعاونی سازمانی است مرکب از اشخاصی که به‌طور داوطلبانه و برای وصول به هدف با اهداف مشترکی دورهم جمع شده و یک سازمان اقتصادی که براساس دموکراسی اداره گرده تشکیل

دهند و هریک منصفانه در تأمین سرمایه لازم سهیم شوند و به سهم خویش مسئولیت سود و زیان ناشی از عملیات را که خود به نحو مؤثر در آن شرکت داشته‌اند به‌عهده گیرند (شیرانی، ۱۳۶۸: ۲۵). شرکت‌های تعاونی در کنار سایر انواع شرکت‌ها موتور محرکه توسعه قلمداد می‌شوند. این نوع همکاری با مؤسسات تحقیقاتی و دولت از خلق مشترک ارزش و نوآوری پشتیبانی می‌کند (آلخاندرو و همکاران، ۲۰۲۵). چنین مشارکت‌هایی می‌توانند به بهبود بهره‌وری، برنامه‌ریزی استراتژیک و قابلیت‌های تکنولوژیکی کمک کنند (بامفورد و همکاران، ۲۰۲۴).

تعاون سازمان تجاری است که مؤلفه‌های آن اعم از صاحب، ناظر و مصرف‌کننده در یک پیکره واحد یعنی عضویت در تعاونی یکپارچه‌شده‌اند. به‌عبارت‌دیگر اگر قدرت مالکیت، مسئولیت نظارت و منافع استفاده از خدمات در اختیار گروهی از اشخاص به‌عنوان اعضای مجموعه باشد و یا به‌طور مطلوب از سوی آنان اعمال شود تجارت را تعاونی می‌نامیم. اگر تعاونی برای افزایش مقیاس اقتصادی ایجاد شده باشد، می‌توان گفت که اصول تعاون به درستی اجرا می‌شود(کاجیان پندیدیخان، ۲۰۲۵).

تعاونی روستایی یک مؤسسه خودجوش و اختیاری می‌باشد که توسط اعضای آن تأسیس می‌شود تا کالاها و خدمات مناسب را به اعضای خود ارائه نماید و زمینه‌ای را به‌وجود آورد که اعضا سرنوشت سیاسی، اجتماعی و اقتصادی خود را برعهده‌گرفته و توسعه پایدار مناطق روستایی را به‌منصه‌ظهور برسانند. شایان‌ذکر است که تعاونی‌های روستایی کمتر با شکست روبه‌رو می‌شوند زیرا اساس آن خدمت هر عضو به اعضای دیگر در سطوح محلی می‌باشد (حیدری ساربان، ۱۳۸۵: ۲۵۹).

همچنین کارآیی پایین ابزار، فناوری و تجهیزات کشاورزی، خشونت شرایط طبیعی، کار دسته‌جمعی را در نواحی روستایی ضروری ساخته و فقدان یک نظام رسمی (دولتی)، رفاهی، اجتماعی و اقتصادی روستاییان را به انجام امور خویش در قالب همکاری و همیاری خویش مجبور می‌کند. با عضویت در تعاونی‌های مردم نواحی روستایی می‌آموزند که مسائل و مشکلات خود را از راه همیاری با یکدیگر و اشتراک مساعی رفع کنند، امکانات جزئی خود را بر روی‌هم می‌ریزند تا در راه حصول به هدف مشترک از آن‌ها استفاده نمایند پس با توجه به مطالب فوق‌الذکر، توسعه روستایی تا حدودی تابعی از تشکیل تعاونی‌ها می‌باشد. تعاونی‌های روستایی مخصوصاً تعاونی تولید به علت وجود منافع مشترک کار گروهی را تشدید و تقویت‌نموده و فرجام مطلوبی را برای اعضا به ارمغان می‌آورد و اعضای تعاونی‌های روستایی توانایی آن را پیدا می‌کنند که با حداقل هزینه، تولیدات زراعی خود را به مراکز مصرف عرضه‌نموده و کالاهای مصرفی و خدمات و نهاده‌های موردنیاز امور زراعی خود را خریداری نمایند در غیر این‌صورت یعنی عدم تشکیل تعاونی‌ها تهیه خدمات موردنیاز و فروش محصولات زراعی خودشان با موانع و مشکلاتی ازجمله به صحنه درآمدن واسطه‌ها و دلال‌ها به‌تبع آن خرید محصولات کشاورزان باقیمت کم مواجه می‌شود تعاونی‌ها در پاسخ به نیازهای تولیدکنندگان کشاورزی و ساکنان روستایی در رویارویی با نیروهای متحول‌کننده که بر رفاه و زندگی آن‌ها تأثیر می‌گذارد به‌سرعت ایجاد شده‌اند (طالب‌بیگی، ۱۳۷۹: ۹۶). در ادوار تاریخی اولین‌بار تغییرات اجتماعی و اقتصادی روستاها از قرون‌وسطی به علت کم‌شدن فاصله روستاها تا شهر با ایجاد راه‌های ارتباطی آغاز شد در روستاها به‌تدریج شیوه دادوستد تغییر بافت برای نخستین‌بار سازمان‌های تعاونی به‌وجود آمد (قرنی آرانی، ۱۳۸۲: ۲۲). تعاونی‌های روستایی سازمان‌هایی مردمی هستند که به‌منظور تأمین نیازمندی‌های روستاییان به‌وسیله آنان تشکیل می‌شوند و یا به‌عبارتی تعاونی روستایی شرکتی است، معمولاً به ثبت رسیده که دهقانان در آن برای فروش محصولات خود و خرید ملزومات کشاورزی دست‌به‌دست هم داده‌اند، نخستین نوع از این مؤسسات شرکت‌های تعاونی خدمات کشاورزی است که غالباً مربوط به استفاده دسته‌جمعی از ماشین‌های گران‌قیمت کشاورزی است، نوع دیگر شرکت‌ها، شرکت‌های خرید دسته‌جمعی است که در آن، روستائیان کار خود را در زمینه انتخاب و خرید دسته‌جمعی علوفه دام‌ها، مواد اولیه مورداحتیاج روستاییان انواع بذر و کود شیمیایی تمرکز داده‌اند. شرکت‌های تعاونی اعتبار نیز نوع بسیار مهم دیگری از انواع شرکت‌های تعاونی روستایی است. تعاونی تولید در حد اعلای خود هرگونه تولید کشاورزان را شامل می‌شود که در توسعه پایدار روستایی نقش بسزایی ایفا می‌کند (نادری خورشیدی، ۱۳۷۳: ۱۰۸). تعاون متضمن نوعی برهم‌کنش گروهی است که تأمین‌کننده منافع و نیازهای اعضاست و نوع بشر فارغ از دیدگاه‌های سیاسی یا اقتصادی بدان نیازمند است (طاهرخانی، حیدری ساربان وکیل، ۱۳۸۳: ۱۱۵). از طرف دیگر، تعاون به ایده و اقدامی اشاره دارد که سرانجامش همکاری بین تعاون گران است (نوریان، ۱۳۷۹: ۶۵). اولین جرقه‌های شروع به‌کار تعاون در کشور در سال ۱۳۰۳ رقم خورد و یازده سال بعد نخستین فعالیت رسمی تعاون در منطقه داودآباد گرمسار شروع گردید. «در اولین کمیسیون تعاون که در سازمان برنامه تشکیل گردید، عده‌ای از کارشناسان اصل چهار و سازمان ملل متحد عضویت داشتند و برنامه‌های تعاونی کشور باید به تصویب کمیسیون مزبور می‌رسید. در زمینه اجرای برنامه‌های تعاون

اصل چهار علاوه‌بر تقبل هزینه‌های مزبور به اعزام ۵۰ نفر از کارمندان دولت به خارج از کشور برای دیدن دوره‌های تعاونی، قراردادی با دولت ایران منعقد و آموزش تعاونی کارمندان دولت را به‌عهده گرفت. در سال ۱۳۳۲ اولین قانون تعاونی ایران که با الهام‌گرفتن از قوانین خاص دیگر کشورها تهیه‌شده بود به‌صورت لایحه قانونی به تصویب رسید. ارسال ۱۳۳۴ لایحه مزبور با اصلاحاتی از تصویب مجلس وقت گذشت و اولین قانون تعاون ایران تصویب شد که پایه و اساس تعاونی‌های زیادی به‌خصوص بعد از سال ۱۳۴۱ قرار گرفت. در سال ۱۳۵۰ قانون شرکت‌های تعاونی بامطالعه قوانین سایر کشورها تهیه شد و به تصویب رسید که موادی از آن هنوز هم مبنای کار تعاونی‌هاست. با وقوع انقلاب اسلامی و راه یافتن تعاون به قانون اساسی(اصل ۴۳ و ۴۴) باور عمومی نسبت به تعاون تغییر کرد.» (وزارت تعاون، سند ملی توسعه، ۱۳۸۴). «براساس ماده ۲۶ و ۲۷ قانون اساسی شرکت‌های تعاونی به دودسته کلی تعاونی‌های تولیدی و تعاونی‌های توزیعی تقسیم می‌شوند. شرکت تعاونی تولیدی، شرکتی است که به‌منظور اشتغال در امور مربوط به کشاورزی، دامداری، دامپروری، پرورش و صید ماهی، شیلات، صنعت، معدن، عمران شهری، روستایی و عشایری فعالیت می‌نماید و یک واحد تولیدی را تشکیل می‌دهد و شرکت تعاونی توزیعی عبارت است از تعاونی‌هایی که نیاز مشاغل تولیدی و یا مصرف‌کنندگان خود را در چارچوب مصالح عمومی و به‌منظور هزینه‌ها و قیمت‌ها تأمین می‌نمایند و در امور مربوط به تهیه و توزیع کالا، مسکن، خدمات و سایر نیازمندی‌های اعضا فعالیت می‌نمایند.» (همان منبع).

تاریخچه تعاونی‌ها در ایران

در ایران قدیم علاوه‌بر اینکه عده‌ای از مردم متمکن و خیراندیش که برای ایجاد رفاه و آسایش عمومی به یک سلسله اقدامات عمرانی از قبیل ساختن راه، ایجاد پل، کاروانسرا، مساجد، آب‌انبارها و ابنیه و اماکن نظیر آن‌ها مبادرت می‌کرده‌اند مردم عادی نیز در این‌گونه موارد به نحوی با یکدیگر همکاری کرده‌اند و اگر سرمایه‌ای نداشته‌اند تا وثیقه آن قرار دهند بازوهای خود را به‌کار می‌انداختند. بهترین نمونه را می‌توان در میان مردم روستاهای مملکت مشاهده کرد که به‌صورت یک سنت پسندیده از دوران باستان تاکنون همچنان میان کشاورزان ایرانی متداول بوده و می‌باشد. در طول سال‌های اخیر با وقوع دگرگونی‌های اجتماعی و اقتصادی در ساختار جامعه روستایی به‌ویژه ورود انواع ماشین‌های کشاورزی و ترویج استفاده از چاه عمیق و نیمه‌عمیق و استفاده از موتورپمپ ضمن کاهش کار گروهی سنتی و یا تغییر شکل آن باعث ایجاد انواع جدیدی از همیاری و مشارکت در زمینه خرید و نگهداری وسایل موتوری و مبادله آن‌ها گردیده است تعاونی‌های رسمی در ایران قبل از انقلاب در اقتصاد کشورهای سرمایه‌داری و سوسیالیستی، تعاونی‌های رسمی دارای پیشینه دراز است و از نخستین سال‌های سده نوزدهم آغازشده است. آغاز تعاون رسمی در ایران را می‌توان از حیث عنوان موادی در قانون تجارت سال ۱۳۰۳ شمسی دانست. اما ازلحاظ تشکیل و ثبت و فعالیت رسمی می‌توان سال ۱۳۱۴ را آغاز فعالیت تعاونی‌ها در ایران دانست. مبنای تشکیل شرکت فوق قانون تجارت سال ۱۳۱۱ بود. از آغاز تشکیل تعاونی‌ها در ایران تا سال ۱۳۲۰ جمعاً سه شرکت تعاونی روستایی با عضویت ۱۰۵۰ کشاورز به‌وجود آمده است. قابل‌توجه است که تعاونی با آن قواعدی که برایش وضع کرده بودند مختص جوامع صنعتی و آن‌هم در دوره‌ای خاص از عمر آن‌ها بوده است. برای گسترش تعاونی‌ها بعد از سال ۱۳۲۰ رضاخان وزیر کشور وقت را مأمور کرد که در رأس هیئتی برای تعلیم مأموران و آشناساختن مردم به مفهوم قوانین تعاونی شهرها و روستاهای دور و نزدیک سفرکرده حس مسئولیت جمعی مردم به‌ویژه طبقات تولیدکننده را برانگیزد. اقداماتی نیز از جانب دولت در این مورد صورت می‌گیرد ازجمله توزیع فرآورده‌های کارخانجات دولتی را به شرکت‌های تعاونی مصرف واگذار می‌نمایند. بعد از جنگ جهانی دوم اشاعه تعاونی‌ها با مشخصاتی که قبلاً ذکر شد از دو سو ادامه پیدا کرد. از یک‌سو کسانی که از تعاونی‌های ممالک دیگر دارای سوابق ذهنی بودند برای پاسخگویی به مشکلات بعد از جنگ اقدام به تشکیل تعدادی تعاونی مصرف در سطح شهرها نمودند و از سوی دیگر برخی مؤسسات خارجی در مورد تأسیس و اداره شرکت‌های تعاونی فعالیت‌هایی در ایران معمول داشتند که به‌طور مختصر به آن‌ها اشاره خواهد شد. بعد از شهریور سال ۱۳۲۰ از سوی بعضی از کشورها، به‌خصوص آمریکا، هیئت‌هایی (در ظاهر) برای ارائه کمک‌های فنی وارد ایران شدند. در برخی از رشته‌های امور اقتصادی و اجتماعی ایران نیز عملیاتی را شروع نمودند، ازجمله در مورد شرکت‌های تعاونی بوده که به‌منظور پیدایش و توسعه این نهضت اجتماعی و اقتصادی اقداماتی معمول داشته و کمک‌های فنی و مالی می‌نمودند. طاهرخانی و حیدری ساربان (۱۳۸۳) پژوهشی را با عنوان نقش تعاونی‌های تولیدی در توسعه مناطق روستایی شهرستان مشکین‌شهر انجام دادند. نتایج نشان داد

که عضویت در تعاونی‌های تولیدی به ایجاد اشتغال و افزایش درآمد روستاییان انجامیده است.

امینی امیر و رمضانی (۱۳۸۵) پژوهشی را به‌منظور بررسی عوامل مؤثر در موفقیت شرکت‌های تعاونی کشاورزی مرغداران گوشتی استان اصفهان انجام دادند. در این پژوهش براساس روش نمونه گیری خوشه ای و فرمول کوکران، از میان ۱۵ شرکت با ۱۷۶۸ نفر عضو، ۹ شرکت و ۱۷۳ نفر از اعضا برای مطالعه انتخاب شدند. نتایج پژوهش بیانگر این واقعیت است که تعاونی‌ها در دستیابی به اهداف مورد نظر در اساسنامه و برآوردن انتظارات و توقعات اعضا، درمجموع ناموفق عمل کرده‌اند. نتایج آزمون تحلیل مسیر نشان داد که به‌ترتیب، شناخت اعضا، کارکرد تعاونی‌ها برای عوامل برون‌سازمانی، کیفیت آموزش‌ها، مهارت مدیران، مشارکت و تحصیلات اعضا، بیشترین تأثیر را بر موفقیت تعاونی‌ها در اشتغال‌زایی دارد.

شمشاد و همکاران (۱۳۹۱) تحقیقی را با عنوان شناسایی و تحلیل مؤلفه‌های مؤثر بر اشتغال‌زایی در تعاونی‌های منابع طبیعی استان گلستان انجام دادند. این پژوهش از دیدگاه روش، پیمایشی و از نوع توصیفی تحلیلی بود. جامعه‌ی آماری مورد مطالعه ۱۲۳ نفر اعضای هیئت مدیره‌ی تعاونی‌های مرتع‌داری استان گلستان بودند. نتایج به‌دست‌آمده از تحلیل عاملی نشان داد که عوامل زیرساختی، خدمات پشتیبانی، وام و بازاریابی از مهم‌ترین عوامل توسعه‌ی اشتغال‌زایی در تعاونی‌های منابع طبیعی هستند.

صفوی‌مقدم (۱۳۹۱) پژوهشی را با عنوان نقش تعاونی روستایی زنان در توسعه کارآفرینی انجام داد. نتایج حاصل از تحقیق نشان داد که زنان با ایجاد تعاونی‌ها می‌توانند فضای مناسبی را برای توسعه کارآفرینی در مناطق روستایی فراهم نمایند. تعاونی‌ها می‌توانند یک اهرم مناسب برای توسعه اقتصادی به‌شمار آیند که همگام با سیاست های دولت در بهبود شرایط زندگی، کار، تولید و ارتقای سطح درآمد و وضعیت اجتماعی ساکنان روستایی مؤثر باشند.

مرادی و همکاران (۱۳۹۱) در پژوهشی به بررسی روابط اشتغال و عملکرد مالی شرکت‌های تعاونی فعال در استان فارس پرداختند. یافته‌ها نشان داد که بین سطح اشتغال‌زایی شرکت‌های تعاونی در بخش‌های مختلف و عملکرد مالی اختلاف معناداری وجود دارد. همچنین عملکرد مالی بهتر در گروه‌های کشاورزی، صنعت و خدمات، منجر به نرخ اشتغال‌زایی بالاتر شده و عملکرد مالی ضعیف در این گروه‌ها، نرخ اشتغال‌زایی آنها را کاهش داده است.

شایان، و همکاران (۱۳۹۲) پژوهشی را به‌منظور سنجش و ارزیابی عوامل مؤثر در بهبود عملکرد تعاونی‌های تولید روستایی در اشتغال‌زایی (مطالعه موردی: استان خراسان رضوی) انجام دادند. در این تحقیق مهم‌ترین عوامل مؤثر بر بهبود عملکرد تعاونی‌ها از دید کارشناسان و مدیران عامل تعاونی‌ها در قالب ۷ شاخص، با استفاده از تکنیک آنتروپی بررسی و تحلیل شد. از دید کارشناسان مهم ترین عامل در بهبود عملکرد تعاونی‌ها، حمایت‌های مالی دولت در اجرای اقدامات زیربنایی است. سپس نحوه مدیریت و میزان انگیزه و مشارکت اعضاء به‌ترتیب در بهبود عملکرد تعاونی‌ها در اشتغال‌زایی مؤثر هستند.

تفویضی ونی و همکاران (۱۳۹۴) پژوهشی را با عنوان پیش‌بینی میزان موفقیت شرکت‌های تعاونی کوچک متوسط با استفاده از شبکه عصبی انجام دادند. در این تحقیق شناسایی و اولویت‌بندی عوامل کلیدی موفقیت شرکت‌های تعاونی و تهیه مدلی برای پیش بینی میزان موفقیت شرکت‌های تعاونی با استفاده از شبکه عصبی ارائه شد. همچنین به اولویت‌بندی عوامل مؤثر بر موفقیت شرکت‌های تعاونی در این تحقیق شد. نتایج نشان‌دهنده ارجحیت ارتباط با مشتریان، کار تیمی، تعداد کارکنان تعاونی و خدمات پس از فروش شرکت تعاونی نسبت به سایر عوامل می‌باشد.

مبارک‌آبادی و همکاران (۱۳۹۴) پژوهشی را با عنوان شناسایی ظرفیت‌ها و توانمندی‌های ایجاد اشتغال از طریق تعاونی‌ها انجام دادند. روش تحقیق در این پژوهش از نوع تحقیقات توصیفی- پیمایشی بود که به روش میدانی انجام شد. نتایج به‌دست‌آمده نشان داد که مشکلات عوامل مؤثر در شکل‌گیری و توسعه فرصت‌های شغلی کارآفرینان، مکانیسم‌های حمایتی در جهت توسعه فعالیت‌های اشتغالزایی و مکانیسم‌های حمایتی در جهت توسعه فعالیت‌های اشتغال‌زایی تفاوت معناداری با یکدیگر دارند.

زراعت کیش و محمدی (۱۳۹۵) پژوهشی را با هدف بررسی عوامل مؤثر بر تولید و اشتغال‌زایی تعاونی‌های زودبازده در بخش کشاورزی استان کهگیلویه و بویراحمد و همچنین آسیب‌شناسی و تعیین مشکلات و چالش‌های پیش روی توسعه این بنگاه‌ها در راستای دستیابی به مهم‌ترین راهکارهای تسهیل خلق فرصت‌های کارآفرینی در این بنگاه‌ها انجام دادند. نتایج به‌طور خلاصه نشان داد که تعداد دفعات اخذ وام، تعداد بیشتر اقساط و سرمایه اولیه به‌صورت معناداری در موفقیت تعاونی‌ها در ایجاد اشتغال تأثیرگذارند.

رستمی و همکاران (۱۳۹۷) پژوهشی را با هدف بررسی نقش تعاونی‌های خدماتی در اشتغال‌زایی روستای جوادآباد انجام دادند. در این پژوهش نخست از طریق پرسش‌نامه به بررسی نقش تعاونی‌های خدماتی در اشتغال‌زایی روستای جواد آباد پرداخته شد. در تحلیل یافته‌های این نشان داد که عضویت در تعاونی‌های

تولیدی به ایجاد اشتغال و افزایش درآمد روستاییان و در نهایت به توسعه مناطق روستایی شهرستان انجامیده است.

حسین‌نژاد و همکاران (۱۳۹۹) پژوهشی را با عنوان طراحی مدل دیرپایی کسب‌وکارهای کارآفرینی بخش تعاون مبتنی بر مؤلفه‌های کلیدی کارآفرینی انجام دادند. این پژوهش با هدف طراحی مدل عوامل مؤثر بر اشتغال‌زایی در شرکت‌های تعاونی کارآفرین تحت پوشش صندوق ضمانت سرمایه‌گذاری تعاون به کمک مصاحبه و روش دلفی در بخش کیفی و تحلیل عاملی اکتشافی و تاییدی در بخش کمی انجام شد. نتایج پژوهش نشان می‌داد که عوامل داخلی شامل ایده یابی صحیح، خلاقیت و نوآوری، تعهد و مسئولیت پذیری، اهلیت عاملین تعاونی، داشتن برنامه برای فروش، توانمندی در اتخاذ روش‌های جدید و فرایند محوری و عوامل محیطی نیز شامل دسترسی به مراکز نوآوری، دردسترس‌بودن سرمایه و غیره در اشتغال‌زایی تعاونی‌ها نقش مؤثری دارد.

راشل[1] (۱۹۸۰) پژوهشی را با عنوان «نقش رهبران محلی و ایالتی در آموزش حرفه‌ای و اشتغال‌زایی شرکت‌های تعاونی» انجام داد. نتایج این پژوهش نشان داد که آموزش حرفه‌ای و ارتقای زیرساخت‌های اساسی از مؤلفه‌های مهمی است که نقش زیادی در ایجاد اشتغال در شرکت‌های تعاونی دارد.

فیندیز[2] (۱۹۸۶) پژوهشی را با عنوان «صنعتی‌کردن روستاها: هدف و نقش آن در توسعه اشتغال‌زایی شرکت‌ها» انجام داد. نتایج پژوهش نشان داد که حمایت از کارگران، دسترسی به بازارها و دسترسی به وسایل حمل‌ونقل از متغیرهای مهم در دستیابی به اشتغال‌زایی شرکت‌های به ثبت رسیده هستند.

بیکفورد و همکاران[3] (۱۹۸۶)، در پژوهشی با عنوان «تحلیل اقتصادی از تأثیرات برنامه‌های توسعه‌ی اقتصادی فدرال بر اشتغال محلی» نشان دادند ارائه کمک‌های بلاعوض و وام از عوامل مؤثر در اشتغال‌زایی تعاونی‌ها است.

بیندر[4] (۱۹۸۷) پژوهشی را با عنوان «نقش خدمات در برنامه‌های توسعه‌ی روستایی» انجام داد. نتایج این پژوهش نشان داد که ارائه‌ی خدمات از مؤلفه‌های مهمی است که نقش زیادی در ایجاد اشتغال‌زایی تعاونی‌ها دارد.

آکوابلیک[5] (۱۹۹۸) کمبود نظام خدمات رسانی مطلوب برای تأمین نهاده‌ها و فروش محصولات، ارائه‌ی اعتبار و بازاریابی محصولات را از مشکلات موجود در اشتغال‌زایی شرکت‌های تعاونی برمی شمارد.

پژوهش گوایانان[6] (۲۰۰۰) نشان داد که وجود قوانین و مقررات دست‌وپاگیر برای دریافت وام، تجارب اندک اعضا در مسائل بازرگانی و تجاری، نبود راهبرد مشخص، مدیریت نادرست و ضعف ساختاری، از موانع اشتغال‌زایی در شرکت‌های تعاونی است.

داونینگا[7] (۲۰۱۵) در تحقیقات خود بیان می‌کند که گزارش‌های سازمان بین المللی کار ILO حاکی از قابلیت‌های بالای تعاونی‌ها در اشتغال‌زایی و فقرزدایی در ابعاد تولید و اساساً خوداشتغالی و خدمات رسانی به اعضاء است.

بورکلند و همکاران[8] (۲۰۱۷) پژوهشی تحت‌عنوان فاکتورهای بحرانی برای دیرپایی مدل‌های کسب‌وکار در تقویت مراکز شهری انجام دادند. هدف این پژوهش تحلیل و بررسی عوامل بحرانی برای مدل‌های کسب‌وکار دیرپا می‌باشد که با استفاده از ادبیات پژوهش ۷ عامل بحرانی را شناسایی کرده‌اند. این ۷ فاکتور عبارت‌اند از: توانایی توسعه و سازگاری با یک محیط پویا، استفاده از نقش کارآفرینی در آغاز کار، توانایی نوآوری خدمات جدید، خبرگی در تدارکات و مدیریت زنجیره تأمین، توانایی استفاده از مدیریت فناوری اطلاعات و پذیرفته‌شدن در جامعه. تمامی این فاکتورهای مدل‌های کسب و کار دیرپا به‌دنبال جذب فرصت‌های جدید و غیرمنتظره هستند.

میکامی[9] (۲۰۱۸) پژوهشی تحت‌عنوان ارزیابی اشتغال‌زایی و بهره‌وری تولید شرکت‌های تعاونی با تعداد قابل‌قبولی عضو، انجام داده است. نتایج پژوهش نشان می‌دهد که ارائه ی خدمات و ارائه وام از مؤلفه‌های مهمی است که نقش زیادی در ایجاد اشتغال‌زایی تعاونی‌ها دارد.

گارنوسکا و همکاران[10] (۲۰۲۰) پژوهش را به‌منظور بررسی عوامل مؤثر بر موفقیت تعاونی‌های کشاورزی در چین انجام دادند. نتایج پژوهش نشان می‌دهد که رهبری متعهدانه، حمایت مالی و فنی دولت، میزان مشارکت اعضاء، درک و آگاهی اعضاء و حمایت سازمان‌های مردم نهاد از اعضاء نقش مؤثری در ایجاد اشتغال‌زایی تعاونی‌ها دارد.

نخوما[11] (۲۰۲۱) در تحقیقی در زمینه توسعه و موفقیت

1. Russel
2. Findeis
3. Bickford and et al
4. Bender
5. Akwablik
6. Guinnance
7. Downinga
8. Bjorklund at el
9. Mikami
10. Garnevska et al
11. Nkhoma

تعاونی‌ها به این نتیجه رسید که مهارت‌های مدیریتی و ظرفیت تجاری، محیط بازار، انگیزه‌ها، نقش حکومت، تعهد اعضاء و مشارکت از عوامل تأثیرگذار بر اشتغال‌زایی تعاونی‌ها می‌باشند.

روش‌شناسی تحقیق

پژوهش حاضر، از نظر هدف اکتشافی، به‌لحاظ ماهیت کاربردی، از نظر زمان مقطعی، فنون گردآوری داده‌ها پیمایشی و با رویکرد ترکیبی است. بدین‌صورت که ابتدا داده‌های کیفی جمع‌آوری گردیده و سپس با استفاده از آن‌ها پیمایش در محیط آزمون صورت‌گرفته و داده‌های کمی جمع‌آوری شد. مراحل انجام آن‌ها به‌صورت متوالی بوده و محققان طی آن سعی در اکتشاف و شناسایی مولفه‌های مؤثر بر فقدان شفافیت بوده است. در مرحله نخست با بهره‌گیری از یک رویکرد کیفی و با استفاده از انجام مصاحبه‌های ساختارمند با خبرگان از روش داده‌بنیاد استفاده شد. اکتشاف مقوله‌ها با استفاده از رویکرد استقرایی (جزء به کل) در قالب زیر مقوله‌ها، مقوله‌های فرعی و مقوله‌های اصلی دسته‌بندی شدند. در این مرحله محقق با انجام ۱۴ مصاحبه کدها را به‌دست‌آورده و پس از نهایی‌کردن سه مرحله کدگذاری (کدگذاری باز، کدگذاری محوری و کدگذاری انتخابی) و جمع‌بندی آن‌ها، مجدداً تمامی کدهای انتخاب شده در اختیار گروه خبرگان قرار گرفته و نظرات اصلاحی آن‌ها درخصوص انتخاب کدهای محوری و انتخابی اخذ و اعمال گردید و درنهایت کل مراحل کدگذاری مورد تأیید گروه خبرگان قرار گرفت سپس در فاز دوم با استفاده از روش کمی پیمایشی هریک از زیرمقوله‌ها و مقوله‌های فرعی به‌صورت پرسش‌نامه‌ای با طیف لیکرت ۵ گزینه‌ای آماده‌شده و به‌منظور تأیید و بررسی آن در شرکت‌های تعاونی شهرستان بیله‌سوار در بین نمونه آماری توزیع گردیده است و با استفاده از ابزار پرسش‌نامه داده‌های بخش کمی جمع‌آوری و مورد تجزیه‌وتحلیل قرار گرفتند. در بخش کیفی پژوهش، تحلیل داده‌ها با استفاده از رویکرد کدگذاری سه‌مرحله‌ای استراوس و کوربین[1] (۲۰۰۸) انجام شد. مراحل انجام‌شده از کدگذاری باز شروع و با کدگذاری محوری و سپس با کدگذاری انتخابی به اتمام رسیده است. در مرحله کدگذاری باز نکات و مضامین کلیدی موردتوجه بوده و کدهای به‌دست‌آمده در فرایند مصاحبه‌ها در جدولی نوشته شده و به هر کد یک عنوان (شماره) اختصاص داده شد. در پایان فرایند کدگذار باز ۸۵ نکته کلیدی به‌دست آمد که پس از حذف مشابهت‌ها و کدهای تکرار شده، ۴۰ کد به‌عنوان کدباز انتخاب گردید در کدگذاری محوری، تلاش شد مفاهیم یافته‌شده در کدگذاری باز براساس اشتراکات و سازگاری معنایی در کنار هم قرار گیرند و دسته‌بندی جدیدی ارائه شود که مفاهیم به‌صورت کلی‌تر معین شده‌اند. در این مرحله محققان ۴۰ کدباز را در ۱۱ کد محوری دسته‌بندی نمود و در مرحلهٔ کدگذاری انتخابی وجوه مشترک مقوله‌های به‌دست‌آمده از مراحل قبلی شناسایی شدند و ۱۱ کد محوری در قالب ۴ کد انتخابی دسته‌بندی گردیدند. در بخش دوم پژوهش برای جمع‌آوری داده‌ها در فاز کمی از پرسش‌نامه استفاده شد. جامعه آماری تحقیق در دو بخش اجرایی متفاوت بوده است در بخش اول ۱۴ نفر از مدیران عامل و اعضای هیئت‌مدیره شرکت‌های تعاونی شهرستان بیله‌سوار با مدرک ارشد دانشگاهی تحت‌عنوان پنل خبرگان تحقیق حاضر مشارکت داشتند. انتخاب اعضای پنل خبرگان ابتدا به روش هدف‌مند، و متعاقب آن با روش گلوله‌برفی صورت گرفت و محققان تا مرحله رسیدن به اشباع نظری که در مصاحبه هشتم حاصل گردید و دو مصاحبه بعدی به‌دلیل حصول اطمینان از اشباع نظری صورت پذیرفت مصاحبه‌ها را ادامه داد و با استفاده از سه مرحله کدگذاری باز، محوری و انتخابی داده‌های بخش کیفی جمع‌آوری و تحلیل شدند در فاز کمی مضامین پایه و توصیفی بعد از اعمال‌نظر و تأیید خبرگان در قالب پرسش‌نامه‌ای با طیف لیکرت پنج‌گزینه‌ای در بین مدیران عامل و اعضای هیئت‌مدیره شرکت‌های تعاونی شهرستان بیله‌سوار توزیع گردید لازم به ذکر است که تخمین جامعه آماری حدود ۸۴ نفر بوده و انتخاب نمونه براساس جدول مورگان برابر با ۷۰ نفر برآورد گردید که به روش تصادفی ساده برآوردگردیده و پرسش‌نامه‌ها توزیع شدند. برای اطمینان از روایی مصاحبه‌ها، اعتمادسازی در مصاحبه‌ها صورت گرفت. نتایج مصاحبه مجدداً با مصاحبه‌شوندگان مرور گردید، سعی بر رعایت تنوع در انتخاب مصاحبه‌شوندگان گردید، همچنین با تنظیم سؤالات مصاحبه بدون سوگیری و سعی در دخالت کمتر در صحبت‌های افراد سوگیری ر مصاحبه‌ها به حداقل کاهش یافت؛ بنابراین از ۸ معیار مطرح‌شده توسط کرسول[2] (۲۰۰۷) برای روایی، ۴ معیار مورد استفاده قرار گرفت. کرسول رعایت حداقل دو مورد را برای اطمینان از روایی مصاحبه ضروری می‌داند. برای افزایش پایایی نیز از یادداشت‌برداری مفصل و کدگذاری توسط چندنفر استفاده گردید. در مرحله دوم نیز برای افزایش روایی از نظر خبرگان استفاده

1. Strauss & Corbin

2. Creswell

گردید و برای سنجش پایایی از آلفای کرونباخ استفاده شد که ضریب تمامی شاخص‌ها و نیز ضریب کلی پرسشنامه (۰/۸۶) بالاتر از بوده و لذا پایایی پرسشنامه مورد تایید قرار گرفت.

یافته‌های پژوهش

این تحقیق در دو بخش کیفی و کمی صورت‌گرفته است. ابتدا در بخش کیفی سعی شد با استفاده از رویکرد داده‌بنیاد و با انجام ۱۴ مصاحبه با خبرگان و انجام سه مرحله کدگذاری باز، محوری و انتخابی زیرمقوله‌ها، مقوله‌های فرعی و اصلی مؤثر بر اشتغال‌زایی در تعاونی‌های فعال در شهرستان بیله‌سوار شناسایی گردد و در ادامه با استفاده از رویکرد کمی و تحلیل عاملی اکتشافی ابعاد و مولفه‌های به‌دست‌آمده مورد آزمون قرارگرفته و درنهایت عوامل مؤثر بر اشتغال‌زایی در شرکت‌های تعاونی شناسایی شد. طی بخش کیفی تحقیق ۴۰ زیر مقوله در قالب ۱۱ مقوله فرعی و ۴ مقوله اصلی دسته‌بندی شد. جدول شماره ۱ نتایج سه مرحله کدگذاری باز، محوری و انتخابی تحقیق را نشان می‌دهد.

جدول ۱. نتایج کدگذاری باز، محوری و انتخابی

شناسه کدها	زیر مقوله‌ها (کدگذاری باز)	مقوله‌های فرعی (کدگذاری محوری)	مقوله اصلی (کدگذاری انتخابی)
۵ و ۲ و ۸	آورده اعضا، حق عضویت اعضا، مشارکت و کمک نهادها، فروش سهام، سرمایه گذاری اشخاص غیرعضو	**منابع و سرمایه**	**زیرساخت اقتصادی**
۱ و ۱۲ و ۱۸	قرارداد با سازمانها و ادارات، بازارهای محلی و مشتریان فردی، بازارهای محلی و مشتریان فردی، بازارهای مجازی	**بازار**	
٦ و ۳۹ و ۱۸	وام بلاعوض، وام ضمانتی، وام سرمایه ثابت، وام سرمایه در گردش، وام اشتغال‌زایی	**تسهیلات بانکی**	
۵و ۹ و ۲۷	فرهنگ مشارکت، انگیزه تعامل، ارتباطات شفاف،کاهش اختلافات	**انسجام و اعتماد**	**زیرساخت اجتماعی**
٤و۸ و ۳۲	آموزش حقوقی، آموزش فنی، آموزش ضمن خدمت، آموزش توجیهی راه اندازی،	**آموزش اجتماعی**	
۷و ۲۲	جوانان، بانوان	**جمعیت**	
۷ و ۳۳	دیداری و شنیداری، شبکه‌های دیجیتال اجتماعی، گروه‌های محلی	**رسانه ها**	**زیرساخت ارتباطی**
۱۰ و ١٤	جلسات روستایی و شورا، بلندگوهای محلی،	**شبکه‌های ارتباطی محلی**	
۱۸ و ۱۲ و ۲۹	قوانین، حمایت مالی، آموزش و تجهیز، تسهیل فرایند ثبت، مشاوره حقوقی	**حمایت دولتی**	**زیرساخت پشتیبانی و فنی**
۱۳ و ١٤ و ٦	امکان بازارشناسی، امکان برندسازی، تضمین فروش محصولات	**بازاریابی**	
١٦و ۵	سخت‌افزارهای کامپیوتری، نرم‌افزارهای کامپیوتری، تجهیزات تخصصی	**تجهیزات و فناوری**	

در بخش کمی پژوهش برای بررسی نرمال‌بودن داده‌ها از آزمون کلموگروف اسمیرنوف (K-S) استفاده شد.

جدول ۲. آزمون کولموگروف– اسمیرنوف

معیارها	مقدار خطا	آماره Z کولموگروف-اسمیرنوف	سطح معنی‌داری
زیرساخت اقتصادی	۰/۰۵	۰/۸۲۵	۰/۰۹۵
زیرساخت اجتماعی	۰/۰۵	۰/۵۶۶	۰/۱۲۱
زیرساخت ارتباطی	۰/۰۵	۰/۷۳۴	۰/۴۱۸
زیرساخت پشتیبانی و فنی	۰/۰۵	۰/۵۶۴	۰/۳۵۷

براساس نتایج آزمون کلموگروف چون مقدار به‌دست‌آمده برای همه مؤلفه‌ها بیشتر از ۰/۰۵ به‌دست آمد داده‌ها دارای توزیع نرمال هستند. معنی‌داری آزمون کرویت بارتلت نشان‌دهنده این است که در ماتریس داده‌ها به‌اندازه کافی همبستگی وجود دارد که بتوان تحلیل را ادامه داد. همچنان از آزمون کرویت بارتلت برای اطمینان از کافی‌بودن حجم نمونه استفاده می‌شود. این شاخص باید بالای ۰/۷ باشد البته بین ۰/۵ تا ۰/۷ نیز بااحتیاط قابل‌قبول است. همان‌طور که خروجی آزمون طی جدول شماره ۳ دیده می‌شود عدد به‌دست‌آمده ۰/۷۳۲ است که صحت آزمون را بیان می‌کند.

جدول ۳. نتایج آزمون‌های کرویت بارتلت، KMO

شاخص آزمون KMO		**۰/۷۳۲**
آزمون کرویت بارتلت	مقدار خی دو	۲۹۳/۴۴۸
	درجه آزادی	۱۰
	سطح معنی‌داری	۰/۰۰۰

نتایج آزمون فریدمن در جدول شماره ۴ نشان داد که در بین عوامل مؤثر بر اشتغال‌زایی، زیرساخت اجتماعی دارای بیشترین تأثیر و به‌ترتیب زیرساخت اقتصادی، زیرساخت ارتباطی و زیرساخت پشتیبانی و فنی بیشترین تأثیر را دارد.

جدول ٤. نتایج آزمون فریدمن

میانگین رتبه	**عامل**
۳/۷۷	زیرساخت اجتماعی
۳/۶۷	زیرساخت اقتصادی
۳/۰۵	زیرساخت ارتباطی
۳/۴۹	زیرساخت پشتیبانی و فنی

جدول ۵. واریانس توضیح داده شده توسط فاکتورهای استخراج شده برای پرسشنامه

ردیف	**عوامل**	**مقدار ویژه**	**درصد واریانس مقدار ویژه**	**درصد تجمعی واریانس**
۱	زیرساخت اجتماعی	۲/۶۱۶	۶۵/۴۰۸	۶۵/۴۰۸
۲	زیرساخت اقتصادی	۱/۰۰۴	۲۵/۰۹۷	۹۰/۵۰۵
۳	زیرساخت ارتباطی	۰/۳۶۷	۸/۱۷۳	۹۸/۶۷۹
۴	زیرساخت پشتیبانی و فنی	۰/۰۱۳	۱/۲۳۱	۱۰۰/۰۰۰

برای تعیین تعداد عوامل، براساس ملاک کیسر عمل شده است. در جدول ۵ تعداد عوامل استخراج شده همراه با مقدار ویژه هریک از آن‌ها، درصد واریانس هریک عوامل و درصد تجمعی واریانس عوامل آمده است. عامل اول بیشترین سهم (۶۵/۴۰۸) و عامل چهارم کمترین سهم (۰/۲۳۱) از کل واریانس عوامل مؤثر در اشتغال‌زایی را بیان می‌کند. با توجه به جدول فوق درصد کل واریانس تبیین‌شده برابر ۱۰۰ درصد می‌باشد و مقادیر ویژه هریک از این عامل‌ها بزرگ‌تر از یک بوده، نتیجه می‌گیریم که اعتبار عاملی این متغیر با قبول پیش‌فرض مناسب است. پس می‌توان نتیجه گرفت اجرای تحلیل عاملی براساس ماتریس همبستگی حاصل در گروه‌های نمونه مورد مطالعه، قابل‌توجیه خواهد بود.

جدول ٦. نتایج حاصل از چرخش عامل‌ها به روش وریماکس

عامل	شماره متغیرها	بار عاملی	گویه‌ها	نام عامل
عامل اول	X1	۰/۸۵۰	فرهنگ مشارکت	زیرساخت اجتماعی
	X2	۰/۸۸۲	انگیزه تعامل	
	X3	۰/۸۴۲	آموزش حقوقی	
	X4	۰/۹۱۲	آموزش فنی	
	X5	۰/۸۰۸	جوانان	
	X6	۰/۸۳۷	بانوان	
عامل دوم	X9	۰/۷۶۵	آورده اعضا	زیرساخت اقتصادی
	X10	۰/۷۲۲	حق عضویت	
	X11	۰/۷۰۲	مشارکت و کمک نهادها	
	X12	۰/۷۹۹	قرارداد با سازمان‌ها و ادارات	
	X13	۰/۷۷۱	بازارهای محلی و مشتریان فردی	
	X14	۰/۸۹۷	بازارهای مجازی	
	X15	۰/۷۸۸	وام بلاعوض	
	X16	۰/۷۰۶	وام ضمانتی	
عامل سوم	X19	۰/۶۷۷	دیداری و شنیداری	زیرساخت ارتباطی
	X20	۰/۷۵۴	شبکه‌های دیجیتال اجتماعی	
	X21	۰/۶۷۶	جلسات روستایی و شورا	
	X22	۰/۶۵۱	بلندگوهای محلی	
عامل چهارم	X23	۰/۵۹۸	قوانین	زیرساخت پشتیبانی و فنی
	X24	۰/۶۶۶	حمایت مالی	
	X25	۰/۷۶۴	آموزش و تجهیز	
	X26	۰/۵۶۴	امکان بازارشناسی	
	X27	/۶۰۶	امکان برندسازی	
	X28	۰/۵۵۵	تضمین فروش محصولات	
	X29	۰/۶۱۲	سخت‌افزارهای کامپیوتری	
	X30	۰/۵۳۱	نرم‌افزارهای کامپیوتری	
	X31	۰/۵۳۰	تجهیزات تخصصی	

جدول ۶ نتایج تحلیل عاملی را نشان می‌دهد که در آن بار عاملی همه مقوله‌های اصلی بیشتر از ۵۳. به‌دست‌آمده است در نتیجه همه روابط مورد تأیید قرارگرفته و همه مقوله‌های فوق به‌عنوان اجزای مدل تحقیق مورد تأیید قرار گرفتند.

بحث و فرجام

این پژوهش به‌منظور شناسایی و تحلیل مؤلّفه‌های مؤثر بر اشتغال‌زایی در تعاونی‌های فعال شهرستان بیله‌سوار با استفاده از روش نظریه داده بنیاد انجام گرفت. نتایج تحلیل عاملی نشان می‌دهد که وجود خدمات پشتیبانی و فنی، به شناسایی فرصت‌های اشتغال‌زا کمک می‌کند. ارائه حمایت‌های دولتی، توجه به امکان‌پذیری بازاریابی و توسعه تجهیزات و فناوری‌ها منجر به تقویت ارتباط با بازار شده و به نهادهای محلی کمک می‌کند تا با تحلیل همه‌جانبه‌ی مسائل فنی، اقتصادی، اجتماعی، سیاسی و نهادی چالش‌های پیش‌رو را به‌عنوان فرصت تلقی‌کرده و از آن بهره گیرند. این نتایج با پژوهش‌های طاهرخانی و حیدری ساربان (۱۳۸۳)؛ شمشاد و همکاران (۱۳۹۱)؛ زارع‌نژاد و شریفی (۱۳۸۷)؛ صفوی‌مقدم (۱۳۹۱)؛ شایان و همکاران (۱۳۹۲)؛ بیکفورد، کلپ و هورن (۱۹۸۶)؛ آکوابلیک (۱۹۹۸)؛ راشل (۱۹۸۰) همسو است. همچنین نتایج نشان‌دهنده‌ی آن است که تقویت زیرساخت‌های اقتصادی از طریق فراهم‌کردن تسهیلات اعتباری و تأمین منابع و سرمایه اولیه و امکان ایجاد بازار از حمایت‌های ضروری برای راه‌اندازی و توسعه‌ی اشتغال است. همچنین، در بعد زیرساخت اجتماعی استفاده از پتانسیل ترکیب جمعیت جوانان و بانوان، آموزش اجتماعی و توجه به تقویت انسجام و اعتماد در اعضا، منجر به افزایش انگیزه‌ی افراد در ایجاد کسب‌وکار شده و خطر احتمالی ورشکستگی را کاهش می‌دهد. این نتایج با

پژوهش‌های شمشاد و همکاران (۱۳۹۱)؛ زراعت‌کیش و مهدوی (۱۳۹۵)؛ مرادی و همکاران (۱۳۹۱)؛ زارع‌نژاد و شریفی (۱۳۸۷)؛ بیکفورد کلپ و هورن (۱۹۸۶)؛ آکوابلیک (۱۹۹۸)؛ راشل (۱۹۸۰) همسویی دارد. همچنین نتایج این پژوهش نشان داد که، وجود جو رقابتی و رویکرد جهانی‌شدن، بهره‌گیری از رهیافت‌های بازارگرا و کمک به تجاری‌کردن محصولات تولیدی تعاونی‌ها را ضروری ساخته است. این امر لزوم رویکرد هدفمند تعاونی‌ها به بازار را نشان می‌دهد. تعاونی‌ها باید از تمرکز محدود بر تولید و نادیده‌انگاشتن حلقه‌های دیگر زنجیره تعاونی‌ها فعال شهرستان بیله‌سوار در زمینه محصولات تولیدی، مانند فناوری و بازاررسانی، بپرهیزند و با رفع نیازهای اعضای تعاونی‌ها به سودآوی آنان کمک‌کرده و با معرفی روش‌های جدید تولید، تشخیص بازارهای جدید و آموزش روش‌های ورود به بازار به سوی افزایش فرصت‌های اشتغال گام بردارند. این امر از طریق بهره‌گیری از مزیت‌های زیرساخت‌های ارتباطی مانند رسانه‌ها و شبکه‌های ارتباطی محلی تقویت می‌گردد. این نتایج با پژوهش‌های انجام شده‌ی زیر نیز تأیید شده است. طاهرخانی و حیدری ساربان (۱۳۸۳)؛ شمشاد و همکاران (۱۳۹۱)؛ حسین‌نژاد و همکاران (۱۳۹۹)؛ تفویضی و همکاران (۱۳۹۴)؛ اسمیت (۱۹۸۴)؛ آکوابلیک (۱۹۹۸) و فیندئیز (۱۹۸۶).

References

Akwablik, A.J., (1998), Producer Cooperative Resettlement Project in Zimbabwe: Lessons from a Failed Agricultural Development Strategy, California State University, Stanislaus, California, U.S.

Alejandro Hernández and Josefina L. Murillo-Luna(2025), The influence of cooperative innovation on employment from the perspective of sustainable development goals, Journal of Innovation & Knowledge, Volume 10, Issue 5, September–October 2025, 100786

Amini Amir, Mozaffar; Ramezani, Masoud. (2006). Study of effective factors in the success of agricultural cooperatives[In Persian]

Bender, L.D., (1987), The Role of Services in Rural Development Programs, Land Economics, Vol. 63, No. 1, PP. 62-71.

Bickford, D., Clap, J. and Vehorn, C.L., (1986), An Econometric Analysis of Regional Employment Effects of Federal Economic Development Programs, Growth and Change, Vol. 17, No. 1, PP. 1-16.

Bjorklund, M., Abrahamsson, M., Johansson, H., (2017), Critical Factors for Viable Business Models for Urban Consolidation Centres, Research in Transportation Economics 64 (2017) 36-47.

Central Cooperative Organization of the Country. (1990). History of Cooperatives, p. 4. [In Persian]

Central Cooperative Organization of the Country. (1996). The role of cooperatives in economic and social development, p. 5.

D. Bamford, I. Reid, P. Forrester, B. Dehe, J. Bamford, M. Paplexi49 (2024), An empirical investigation into UK university-industry collaboration: The development of an impact framework, Journal of Technology Transfer, 49 (2024), pp. 1411-1443,

Downinga M., Timothy A., Volkb Dean A., (2015), Development of new generation cooperatives in agriculture for renewable energy research, development, and demonstration projects, Biomass and Bio energy, Vol. 28, Issue 5.

Findeis, J.L., (1986), Rural Industrialization: Issues and the Role of Development Typologies, Paper Presented at Rural People and Places: A Symposium on Typologies, Gainsville, PA., Available from Agricultural Economics and Rural Spciology, Pennsylvania State University, University Park.

Garnevska, E., Liu, G., & Shad bolt, N.M. (2020). Factors for successful development of farmer cooperatives in Northwest China. International Food and Agribusiness Management Review, 14(4), 69-84.

Guinnance, T.W., (2002), Regional Organization in the German Cooperative Banking System in the Late 19 the Century, Department of Economics, Yale University.

Guinnance, T.W.,(2002), Regional Organization in the German Cooperative Banking System in the Late 19 the Century, Department of Economics, Yale University.

Heydari Sarban, Lawyer. (2006). The formation of rural cooperatives is a fundamental step towards achieving sustainable environmental development, Jihad Quarterly, No. 275, pp. 276-258. [In Persian]

Heydari Sarban, Vakil. (2003). "The role of production cooperatives in the development of rural areas: a case study of Meshginshahr County, Master's thesis in Geography and Rural Planning, Tarbiat Modares University, p. 30. [In Persian]

Hossein Nejad, Mehdi; Hosseini Nia, Gholam Hossein; Vazgazi Doost, Hossein. (2019). Designing a model of sustainability of entrepreneurial businesses in the cooperative sector

based on key components of entrepreneurship, Quarterly Journal of Development and Transformation Management, No. 42, pp. 19-34. [In Persian]

Kajian Pendidikan dan Ekonomi(2025), COOPERATIVES:PROBLEMS AND SUSTAINABLE STRATEGY MANAGEMENT, "Jurnal PenKoMi " Vol. 8 No. 2 Juni 2025 eISSN: 2614-6002

Karbasi, Alireza; Yaghoubi, Morteza; Shahabi, Shahla. (2009). Investigating the problems of incomplete cooperative projects in Sistan and Baluchestan Province, Cooperative Quarterly, Year 20, No. 210 and 211, pp. 55-70. [In Persian]

Kiavand, Aziz. (2006). Employment and Poverty in a Turbulent World, Ministry of Planning and Budget Publications, Center for Economic, Social Documents and Publications. [In Persian]

Maleki, Jalil; Yousefi, Gholam Abbas. (2016). Principles governing cooperative companies, Scientific Quarterly of International Law Research, Volume 9, No. 32, pp. 119-114. [In Persian]

Mikami, K., (2018), Are cooperative firms a less competitive form of business?, Production efficiency and financial viability of cooperative firms with tradable membership shares. Economic Systems 42 (2018) 487–502.

Ministry of Cooperatives. (2005). National document for the development of the cooperative sector of the economy of the Islamic Republic of Iran during the fourth economic-social-cultural development plan, Tehran [In Persian]

Mobarabadi, Houshang; Soleimani, Qasem; Movahedi Behrouz, Roohollah. (2015). Identifying the capacities and capabilities of creating employment through cooperatives, International Conference on New Research in Management and Engineering of Industries, Organizations and Non-Governmental Centers, Volume 2, pp. 1-11. [In Persian]

Moradi, Javad; Valipour, Hashem; Nematollahi, Marzieh. (2012). Financial performance and employment generation of active cooperative companies in Fars Province, New Cooperative Quarterly, Year 23, Issue 9, pp. 19-36. [In Persian]

Naderi, Ezzatollah and Maryam Seif Naraghi. (1999). Research methods and how to evaluate them. [In Persian]

Nkhoma, A.T. (2021). Factors affecting sustainability of agricultural cooperatives: lessons from Malawi. A thesis presented in partial fulfillment of the requirements for the degree of Master of Agree Commerce at Massey University. New Zealand, March, 2011.

Noorian, Farshad. (2000). The difference between cooperatives and cooperatives in the urban housing sector, Fine Arts, Fine Arts Quarterly, Issue 7: 18-65. [In Persian]

Qarni-Arai, Behrouz. (2003). "Study of Factors Affecting the Tendency of Villagers to Form Rural Cooperatives, Case Study of Qanavat Rural District", Master's Thesis in Geography and Rural Planning, Tarbiat Modares University, p. 22. [In Persian]

Russel, E.B., (1980), Job Creating: The Role of Local and State Leaders in Vocational Education, Urbana: University of Illinois, Department of Vocational and Technical Education.

Safavi Moghadam, Seyedeh Maryam. (2012). The role of rural women's cooperatives in the development of entrepreneurship, National Conference on Rural Development, Office of Rural Affairs and Councils of the Gilan Governorate, Jihad Daneshgahi Branch of Gilan Province, Volume 1. [In Persian]

Seyed Yaqoub; Mohammadi, Alborz. (2016). Factors affecting production and employment generation of high-yield cooperatives in the agricultural sector of Kohgiluyeh and Boyer Ahmad Province, Scientific and Research Quarterly of Cooperatives and Agriculture, No. 17, pp. 101-123. [In Persian]

Shamshad, Masoumeh; Malek Mohammadi, Iraj; Hosseininia, Gholamhossein. (2012). Identifying and analyzing the effective components on employment generation in natural resource cooperatives in Golestan Province, Human Geography Research (Geographical Research), Volume 44, Issue 79, pp. 156-141. [In Persian]

Shayan, Hamid; Bouzarjomehri, Khadija; Noghani Dokht Bahmani, Mohsen. (2013). Measuring and evaluating the effective factors in improving the performance of rural production cooperatives (Case: Khorasan Razavi Province), Quarterly Journal of Spatial Economics and Rural Development, Year 2, Issue 4, Series 6, pp. 131-115. [In Persian]

Shirani, Alireza. (1989). Cooperative Economy, Central Cooperative Organization of the Country. [In Persian]

Smith, S.M., (1986), Export Orientation of Nonmanufacturing Businesses in Nonmetropolitan Communities, American Journal of Agricultural Economics, Vol. 66, No. 2, PP. 145-155.

Susilawati, M. (2022). Akuntansi Manajemen Strategik Pada Koperasi (Strategic Management Accounting In Cooperatives). *Akutansi Bisnis & Manajemen (ABM)*, *29*(2), 102.

Tafveyzi Vani, Azadeh; Peydaei, Mir Mehrdad; Sam Daliri, Behzad. (2015). Predicting the success rate of small and medium-sized cooperatives using neural networks, Social, Economic, Scientific and Cultural Monthly of Work and Society, No. 190, pp. 48-30. [In Persian]

Taherkhani, Mehdi and Heydari Sarban, Vakil. (2003). "The Role of Production Cooperatives in the Development of Rural Areas", Geographical Research, University of Tehran, pp. 115-114. [In Persian]

Taleb Beigi, Firouz. (2010). "Cooperative Thought and Cooperative Experiences in Developing Countries and Iran", Cooperative Education and Research Institute Publications, pp. 96-113. [In Persian]